

Kojève, Introduction à la lecture de Hegel, Gallimard, Paris, 1947, str. 574: „Phänomenologie des Geistes je fenomenologijska deskripcija ljudske egzistencije“, preveo A. Habazin u V. Masleša (Logos), Sarajevo, 1964, str. 628; usporedi i vrlo instruktivnu bilješku sa str. 573. odnosno 627). — *Lenjin* koji, međutim, upućen „Kapitalom“, polazi od Hegelove „Wissenschaft der Logik“, bliže je samoj stvari, te se za njega ne radi toliko o antropologiji koliko o *tehnologiji*, naravno i opet u antropologijskom ili bar filozofijski neodređenom horizontu (usp. V. I. Lenjin, Sočinenija, 4. izd., T. 38, 1958, str. 192, 275, 189, 179—180).

Ipak, za Marxa unutar ove antropologijske dimenzije svojstvene odlučujućoj problematici *tvorenja* svega što jest kao samotvorenje, iskršava *diferencija* sfere čovjeka i sfere prirode, s jedne strane, i one razine čovjeka (valjalo bi pisati: Čovjeka!) s druge strane, *po kojoj*, kao omogućavajućem *trećem* momentu, momentu cjelovitosti i načelnosti čitavog kružnog procesa⁵², *jesu* i čovjek (u užem smislu = takozvana „svjetska povijest“) i priroda. To treće naziva Marx „društvom“⁵³, u *specifičnoj* upotrebi,

⁵² „Čitavo kretanje (Bewegung) povijesti je.. kako njegov [to jest *komunizma* kao „pozitivnog ukidanja privatnog vlasništva“ (: treći momenat procesa ukidanja samootuđenja, I. c., str. 533) = komunizma „kao dovršenog humanizma = naturalizma“ (I. c., str. 536), V. S.] *zbiljski* akt rađanja [ili: tvorenja: Zeugung, V. S.] — prirodni akt njegovog empirijskog tubitka — tako i za njegovu misleću svijest — *pojmljeno* (begriffene) i *znano* (gewusste) kretanje (Bewegung) njegovog *bivanja* (Werden) ...“ (I. c., str. 536). Sasvim hegelovski: „materijal rada“, priroda, i „čovjek kao subjekt“ jesu „kako rezultat tako izlazište kretanja“ (I. c., str. 537).

⁵³ „Dakle je *društveni* karakter opći karakter čitavog kretanja; kao što društvo samo producira *čovjeka* kao *čovjeka* tako je njime *producirano* [ujednost i uzajamnost „društva“ i „čovjeka kao čovjeka“, to jest u njegovoj ontič-